

ΟΙ ΝΕΩΤΕΡΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ⁽¹⁾.

Ο ΝΑΥΤΗΣ ΚΑΙ Ο ΕΜΠΟΡΟΣ.

Ο Σαιμμάρκος Γираρδίνος ἔλεγεν ἐν τῇ « Ἐφημερίδι τῶν Συζητήσεων » (ἴδε τὸ φύλλον τῆς 3 δεκεμβρίου 1856) ποιῶν λόγον περὶ νεοφανοῦς τινος πονήματος, τὰ ἐπόμενα·

« Κατηγοροῦσι τοὺς Ἕλληνας ὅτι ὀνειροπολοῦσι μέγα τι μέλλον. Ἐὰν ὁ ἐλληνικὸς λαὸς ὀνειροπολῇ κατάκτησίν τινα, ὡς λέγει ὀρθῶς περὶ τούτου ὁ συγγραψας τὰς Δύο λέξεις πρὸς τοὺς κατηγοροὺς τῆς Ἑλλάδος (Ἀθῆναι, 1856, ὑπὸ Μ. Π. Βρετοῦ), τοιαύτη εἶναι ἡ κατάκτησις τῶν κυριωτέρων ἐμπορείων τῆς Εὐρώπης, ἡ κατάκτησις τῆς Μεσογείου, τοῦ Εὐξείνου Πόντου, τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ· ἡ φιλοδοξία τῶν Ἑλλήνων εἶναι τὸ νὰ γίνωσιν οἱ μεσῖται τῆς Εὐρώπης, ἡ φιλοδοξία ἥτις συνάδει μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ παρόντος καιροῦ, τοῦ παρόντος πολιτισμοῦ, ὥστε οὐδεὶς δύναται δικαίως νὰ αἰτιασθῇ αὐτοὺς ὡς ἀφορῶντας εἰς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Τὸ στάδιον τοῦ ἐμπορίου εἶναι ἀνοικτὸν εἰς ὅλον τὸν κόσμον· οἱ Ἕλληνες εἰσῆλθον ἤδη ἐντίμως εἰς αὐτό. Μάρτυρες τὰ ἐλληνικὰ καταστή-

(1) Μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ δημοσιευθεῖσα ἐν τῇ Ἡμέρᾳ (ἀριθ. 369, 370, καὶ 371)· ὁ Δουβραὶ συντάκτης τοῦ γαλλικοῦ τούτου πονηματίου (les Grecs modernes) εἶναι ψευδώνυμον ὑποκρύπτων τὸν Κ. Μ. Π. Βρετὰν.

ματα τῆς Μασσαλίας, τῆς Ὀδησσοῦ, τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Ἀλεξανδρείας, τοῦ Λονδίνου, τῆς Λιβερπόλεως, τῆς Βιέννης, Τεργέστης, Πετροπόλεως, Νεαπόλεως, ἔτι δὲ καὶ Παρισίων. Τί κακὸν ἐκ τούτου; Οὐδεὶς ζημιοῦται καὶ ὅλοι κερδαίνουνσι. Τὸ εὐρωπαϊκὸν ἐμπόριον ὥς μέγα καὶ εὐρύτατον ἔχει πᾶσαν χωρητικότητα καὶ διὰ τὸ τῶν δευτερευόντων ἐθνῶν. Μάλιστα γίνεται προσθήκη δυνάμεων εἰς τὸ κράτος του· προστίθενται ρυάκια συμβάλλοντα εἰς μέγαν ποταμόν.

« Μετὰ τὰς προόδους τοῦ κοσμοπολιτισμοῦ, μετὰ τὰ ἀτμόπλοια καὶ τοὺς σιδηροδρόμους, τὸ ἐμπόριον βαδίζει εἰς ἐνότητα, καὶ οὐδὲν ἔχει νὰ φοβηθῇ ἡ Ἀγγλία ἐκ τῆς ἐμπορικῆς ἐνότητος· πρέπει μάλιστα νὰ γίνῃ αὕτη τὸ κέντρον καὶ ὁ πυρὴν. Ἄγνοοῦμεν ἂν ἡ ἀρχὴ τῆς προσαρτήσεως ἐπαρχιῶν εἰς ἐπαρχίας, ἣν ἀσπάζεται τοσοῦτον ἐνθέρμως ἡ βόρειος Ἀμερικὴ, καὶ τὴν ὁποίαν μεταβάλλει εἰς ὄργανον κατακτήσεως, ἐφαρμοσθῇ ποτε πολιτικῶς, εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν κόσμον, καὶ ἂν τὰ διάφορα Κράτη τῆς Εὐρώπης ζητήσωσι νὰ προσαρτηθῶσι πρὸς ἄλληλα, τοῦλάχιστον χάριν οἰκονομίας τῶν ἐξόδων ἅτινα ἀπαιτεῖ ἡ διοίκησις τῶν κυβερνήσεων καὶ αἱ χωρισταὶ ἐπιχορηγήσεις εἰς τοὺς διαφόρους βασιλεῖς· ἠκούσαμεν σκεπτικούς τινες τοιαῦτα ἐκφράζοντας. Ἀλλὰ καὶ ἀπεχούσης τῆς προσαρτήσεως τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, εἶναι πρόδηλον ὅτι ἡ προσάρτησις προβαίνει γιγαντιαίοις βήμασιν εἰς τὸν κόσμον τὸν βιομηχανικὸν καὶ ἐμπορικόν. Πανταχοῦ εὐρίσκονται τὰ ἀγγλικά καὶ γαλλικά κεφάλαια. Ἡ Εὐρώπη σχηματίζει τοῦ λοιποῦ μεγάλην τινὰ ἐταιρίαν ἐμπορικὴν καὶ βιομηχανικὴν. Οἱ Ἕλληνες ἐκζητοῦσι νὰ πράξωσι παρ' αὐτῇ ἔργον μεσιτῶν. Διατί νὰ μὴ τοὺς παραχωρηθῇ ἡ ὑπηρεσία αὕτη, ἀφοῦ τὴν ἐκπληροῦσιν ἀξίως καὶ εὐθηνά; »

Τὴν σήμερον τὸ ἐμπόριον τῶν σιτηρῶν ἐν Λονδίῳ ἀπόκειται ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων · εἰς τὴν Μαγκεστρίαν καὶ εἰς τὸ Λονδῖνον ὅλον τὸ ἐμπόριον τῶν χειροτεχνημάτων μὲ τὴν Ἀνατολήν, πρὸς δὲ καὶ μὲ τὰς Ἰνδίας, γίνεται διὰ τῆς συμμετοχῆς τῶν Ἑλλήνων, καὶ τὰ κυριώτερα ἐμπορικὰ καταστήματα ἐν Καλκούτῃ εἶναι ἑλληνικά. Τὸ ἐμπόριον τῶν Ἑλλήνων ἐκτείνεται μέχρι τῆς Ἀμερικῆς (εἰς Νεοβόρακον, εἰς Ν. Αὐρηλίαν, εἰς Ρῖον Ἰανέϊρον) καὶ μέχρι τῆς Αὐστραλίας.

Τινὲς τῶν ἐμπόρων τούτων ἔχουσι περιουσίας ἡγεμονικάς. Ὁ ἐν Πετροπόλει Βεναρδάκης λέγεται ἔχων ἑκατὸν ἑκατομμύρια φράγκων · οἱ ἐν Λονδίῳ ἀδελφοὶ Ράλλη σχεδὸν τοσαῦτα καὶ οὗτοι · ὁ τανῦν πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος ἐν Βιέννῃ, βαρὼν Σίνας, ἀπολαύει κατὰ τὰ ἀδόμενα μιᾶς ἐτησίης προσόδου ἐκ τεσσάρων ἢ πέντε ἑκατομμυρίων φιορινίων · ὅσα δὲν εἰσπράττονται εἰς τὰ ταμεῖα πολλῶν δευτερευόντων Κρατῶν τῆς Εὐρώπης. Ἑλληνικὴ τις ἐταιρία ἀτμοπλοϊκὴ ἐν Λιβερπόλει ἀριθμεῖ 12 σκάφη τῆς δυνάμεως 6,000 ἵππων · ἐτέρα ἑλληνικὴ ἐταιρία, πρὸ τεσσάρων ἐτῶν συσταθεῖσα ἐν Λονδίῳ, κέκτηται ἤδη δέκα ἀτμόπλοια τῆς δυνάμεως 8,000 ἵππων. Τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος σύγκειται ἐκ 4,000 σκαφῶν, χωρητικότητος 300,000 τόννων, καὶ ἀριθμεῖ 40,000 ναυτῶν, ἐντὸς πληθυσμοῦ ἐξ ἑνὸς ἑκατομμυρίου καὶ ἑκατὸν χιλιάδων ψυχῶν.

Κατὰ τοὺς ἐπισήμους πίνακας οἵτινες ἐδημοσιεύθησαν ἐν Ἑλλάδι τῷ 1858, ἡ Ἑλλὰς εἶχε 32,128 ναύτας, μὴ συμπεριλαμβανομένων τῶν πληρωμάτων τοῦ βασιλικοῦ ναυτικοῦ, οὐδὲ τῶν ναυτῶν τῶν ἄνευ ὑπηρεσίας, ἢ ὑπηρετούντων ὑπὸ σημαίας τουρκικᾶς, ῥωσικᾶς, ἰονίου, σαμικᾶς καὶ δακικᾶς. Μετ' αὐτῶν καὶ μετὰ τοῦ πλήθους τῶν ἀμφιβίων ἐκείνων ἀνδρῶν οἵτινες

περιοικοῦσιν εἰς τὰς παραλίας, ὡς πορθμέων, ἀλιέων, δυτῶν, κλπ., ἴσως τὸ δέκατον τοῦ ἐλληνικοῦ βασιλείου εἶναι ναῦται. « Εἰς τὴν Ἀνατολὴν δὲν εἶναι ἄλλοι ναῦται εἰμὴ οἱ Ἕλληνες, λέγει ὁ κόμης Λωτοῦρ ἐν τῷ πονήματι αὐτοῦ, Ἡ Τουρκία καὶ τὰ ὀθωμανικὰ Κράτη. Ἐὰν ἡ Τουρκία ἐσχημάτιζεν ἐν κράτος ἐλληνικόν, ἐντὸς τριάκοντα ἐτῶν θὰ καθίστατο μία τῶν πρωτίστων ναυτικῶν δυνάμεων τῆς γῆς. » Καὶ περιοδικόν τι γαλλικόν, Οἱ δύο Κόσμοι, λέγει τὰ ἐπόμενα· « Οὐδεμία χώρα φαίνεται μᾶλλον τῆς Ἑλλάδος προωρισμένη ἐκ φύσεως ἵνα γίνῃ ναυτικὴ δύναμις πρώτης τάξεως. Καὶ μόνον εἰς τὰ σημερινὰ ὄριά της θεωρουμένη, ἡ Ἑλλὰς κέκτηται τοὺς ὠραιοτέρους τοῦ κόσμου πολεμικοὺς λιμένας. Οἱ Ἕλληνες ναῦται, καθ' ἃ κρίνουσιν οἱ ἄριστοι τῶν εὐρωπαϊῶν ἀξιωματικῶν, εἶναι ἄξιοι τῆς παλαιᾶς φήμης των. Οἱ ναυπηγοὶ, καὶ τοὶ ἄμειροι τεχνικῶν γνώσεων ἐν Τουρκίᾳ, κατασκευάζουσι πλοῖα οὐδ' ὁλῶς ὑποδεέστερα τῶν ἡμετέρων. Τὰ φυσικὰ ταῦτα προτερήματα, καὶ τὸ ἐπιχειρηματικὸν καὶ ἐμπορικὸν πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων, ὑπόσχονται εἰς αὐτοὺς τὴν μεγίστην ναυτικὴν ἐπιρροὴν εἰς τὴν Μεσόγειον, καὶ ἰδίως εἰς τὸ Αἰγαῖον· ἀλλὰ διὰ νὰ φανῇ ἡ Ἑλλὰς ἀξία τῆς κλήσεως αὐτῆς, εἶναι χρεῖα νὰ ἀνακτήσῃ τὰ φυσικὰ της μεθόρια. »

Ἡ φυσικὴ αὕτη ἐπίδοσις τοῦ Ἕλληνος εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἰς τὴν ναυτιλίαν συνιστᾷ τὴν κυριωτέραν δύναμιν αὐτοῦ, ὡς ἀτόμου καὶ ὡς ἔθνους. Εἶναι λιτὸς, νηφάλιος, οἰκονόμος, καρτερικὸς, ἐπιχειρηματίας καὶ ὑπομονητικὸς, τολμηρὸς καὶ ὁμοῦ προνοητικὸς, πρὸ πάντων δὲ ὑπάρχει ἐν αὐτῷ ἀνεπτυγμένον εἰς τὸν ὑψιστον βαθμὸν τὸ πνεῦμα τοῦ συνεταιρισμοῦ, καὶ στερεά τις πεποίθησις ὅτι θὰ ἐπιτύχῃ· δύο ἀρεταὶ ἐγγυώμεναι πρὸ πάσης ἄλλης τὴν αἰσίαν ἐκβασιν πάσης ἐμπορικῆς ἐπιχειρήσεως. Ὁ Ἕλλην ναύτης τρέφεται χρεῖας τυχοῦσης μὲ ψωμίον

καὶ ἐλαίας, οὐδόλως μεμψιμοιρῶν διὰ τοῦτο· πίνει δὲ μόνον νερόν. Σπανίως φαίνεται εἰς τὴν ξηρὰν, ὅταν ᾗναι ἐλλιμενισμένος· μένει ἐντὸς τοῦ πλοίου ἐκ κλίσεως πρὸς αὐτὸ, ἢ χάριν οἰκονομίας· τὸν βλέπεις καθήμενον εἰς τὸ κατάστρωμα σοβαρῶς, ἐπισκευάζοντα τὰ πανία τοῦ πλοίου, ἢ διορθοῦντα τὰ δίκτυα. Ἀπήντησέ τις ποτὲ εἰς τῆς Μασσαλίας τὰς ὁδοὺς ἑλληνα ναύτην μέθυσον;

Περὶ δὲ τῆς ἐπιτηδειότητος τοῦ ἑλληνος ναύτου, οὗτος παίζει μὲ τὰ κύματα καθὼς τὰ παιδία τῶν χωρίων μας ἐν τῷ μέσῳ τῶν θάμνων. Ὁ μέγας ὑδραῖος ναύτης Μιαούλης, ποτὲ δὲν ἔστρεψε τὰ νῶτα πρὸς τὸν ἄνεμον, ὅταν εἶχε χρεῖαν νὰ προχωρήσῃ κατ' αὐτοῦ. Ἐτυχέ ποτε νὰ ἀσθενήσῃ καὶ ἀφῆκε τὴν κυβέρνησιν τοῦ πλοίου του εἰς τὸν πρεσβύτερόν του υἱόν· ἄνεμος δὲ σφοδρότατος πνεύσας ἐβίασε τὸν νέον πλοίαρχον νὰ ζητήσῃ καταφυγὴν εἰς ἓνα τῶν λιμένων τῆς Ἀττικῆς, ὅπου καὶ ἄλλα πλοῖα εἶχον καταφύγει ἕνεκα τῆς τρικυμίας. Μανθάνει ὁ Μιαούλης τὸ γενόμενον, ἐγείρεται ἀμέσως ἀπὸ τῆς κλίνης του, καταβαίνει εἰς τὸν λιμένα, ἐπιβαίνει εἰς ἓν τρεχαντήριον μέ τινας ναύτας, ἀπέρχεται εἰς εὖρεσιν τοῦ υἱοῦ του, ἀναβαίνει εἰς τὸ πλοῖόν του χωρὶς νὰ προφέρῃ λέξιν, ἵσταται εἰς τὸ πηδάλιον καὶ προστάσσει νὰ ἄρῃσι τὴν ἄγκυραν· ἅπαντες τὸν ὑπακούουσι, καὶ πάραυτα ἐξέρχεται τὸ βρίκιον ἐκ τοῦ λιμένος, φριττόντων τῶν γηραιῶν ναυτῶν. Ἐντὸς τοῦ ἀφροῦ τῶν κυμάτων, ὁ Μιαούλης ἀνακτᾷ τὰς δυνάμεις ἃς ἡ νόσος τοῦ εἶχε παραλύσει· ὑπὸ τὴν στιβαράν του χεῖρα ὀρθοῦται τὸ σκάφος ὡς ἵππος σφριγῶν· τρέπει ὁ πηδαλιοῦχος τὴν τρικυμίαν αὐτὴν εἰς πνοὴν οὐρίον, λοξοδρομῶν, καὶ φέρει τὸ σκάφος αἰσίως εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον. Τότε μόνον εἶπεν εἰς τὸν υἱόν του· « Ἰδοὺ πῶς κυβερνᾶται ἐν πλοῖον! » Κατέστη δὲ δημώδης εἰς τὴν

Γαλλίαν ἢ ἱστορία πλοιάρχου τινος ἑλλήνος ὅστις, πωλήσας τὸ πλοῖόν του ἐν Ἰσπανίᾳ εἰς συμφέρουσαν τιμὴν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ τὸ πλήρωμά του, ἐπιβάς ἐπὶ λέμβου.

Ὁ ἑλλήν ἐμπορος ἔχει τὴν αὐτὴν φυσικὴν ῥοπὴν ἣν καὶ ὁ ναύτης· γινώσκει ὅτι ἡ οἰκονομία εἶναι ἡ ἀρχὴ παντὸς πλούτου, ἀλλ' ἡ οἰκονομία του εἶναι ἡτιολογημένη οἰκονομία. Ἐγνώρισα εἰς τὴν σχολὴν τῆς Πίσσης νέον τινα Ἕλληνα, φρόνιμον καὶ συνεστηκῶτα, ἀλλὰ μὴ στερούμενον οὐδεμιᾶς τῶν ἀπολαύσεων τῆς ἡλικίας του· ἐκάπνιζε τὸ ἀθανάτιον σιγάρον του, ἀλλ' ἐφύλαττε τὸ ἄκρον αὐτοῦ, ἀντὶ νὰ τὸ ῥίψῃ, καὶ ἔπειτα, ὅταν συνήγοντο πολλὰ τοιαῦτα ἄκρα, τὰ ἐπώλει. Ἐνυπῆρχεν εἰς τὸν νέον ἡ ζύμη τοῦ ἐμπορίου, ὡς βλέπετε. Ἡ καρτερία, ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ πρόνοια τοῦ ἑλλήνος ἐμπορίου εἶναι παροιμιώδεις εἰς τοὺς τόπους ἐνθα αὐτὸς ἐπικρατεῖ· ἡ ἐμπορικὴ ἐκείνη κρίσις ἣτις τῷ 1856 ἐκλόνισεν ἐκ θεμελίων ὅλον τὸν ἐμπορικὸν κόσμον, μάλισ ἐφήψατο τοῦ ἐλληνικοῦ ἐμπορίου· ὁ ἑλλήν ἐμπορος εἶναι τολμηρὸς ἐν ταῖς ἐπιχειρήσεσιν, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ πολύτροπος ἐν προφυλάξεσιν· ἀνάλυσον τὰς ἐκ πρώτης ὄψεως τολμηρὰς πράξεις του, καὶ εὐρήσεις ἐν τῇ ἐκβάσει λεπτότατον ὑπολογισμόν. Ὡστε ἡ κατ' ἐπιφάνειαν τυφλὴ ἐμπιστοσύνη αὐτοῦ εἰς τὴν αἰσίαν ἐκβάσιν εἶναι ἡ πεποίθησις ἣν ἠρύσθη ἐκ τοῦ καλῶς μελετηθέντος καὶ ὑφ' ὅλας τὰς φάσεις σπουδασθέντος σχεδίου του.

Διηγοῦνται ὅτι ὁ ἀρχηγὸς μεγάλου τινος ἐμπορικοῦ καταστήματος ἐλληνικοῦ, εὐρὼν εἰς τὸ γραφεῖον ἐνὸς τῶν ὑπαλλήλων του τὸν Ὀμηρον, ὠργίσθη, καὶ « Πῶς! τὸν εἶπεν, ἀνόητε· τὸν Ὀμηρον κάθησαι καὶ μοῦ ἀναγινώσκεις! Δὲν καταλαμβάνεις ὅτι ἐν μόνον πρέπει νὰ ᾔῃαι ὁ λογισμὸς σου ἡμέραν καὶ

νύκτα, πῶς ν' αὐξήσης τὰ χρήματά σου ! » Ἦκουσα δὲ καὶ νέον τινὰ ποιητὴν πολὺν χρόνον ζήσαντα μεταξύ ἐμπόρων τῆς Μαγκεστρίας, παραπονούμενον διὰ τὴν συναναστροφὴν τῶν · « Δὲν κάμνουν ἄλλο παρὰ ν' ἀναμασσοῦν αἰωνίως σιτάρια καὶ μαδαπολάμια ! »

Εὐρίσκονται ὅμως καὶ ἔμποροι λόγιοι. Τοιοῦτον ἓνα εἶχεν ἀνταποκριτὴν ἐν Τεργέστη ὁ Κοραῆς, καὶ ἕτερον ἐν Ἀμστελντάμ. Ἀλλ' οὗτοι ἀπέθανον πτωχοί. Εἰς τῶν κυριωτέρων ναυλομεσιτῶν τοῦ Λονδίνου, ὁ Κ. Στέφανος Ξένος, ὅστις εἶναι καὶ πράκτωρ διευθυντῆς μεγάλης τινὸς ἀτμοπλοικῆς ἐταιρίας ἑλληνικῆς, ἔγραψε καὶ ἐξέδωκε διάφορα πονήματα ἀξιόλογα, ἐν οἷς καὶ ἀγγλικὴν τινα μυθιστορίαν ἐπιγραφομένην « Ὁ Διάβολος ἐν τῇ Ἀνατολῇ. » Ψευδὲς ἄράγε ἠθέλησε ν' ἀποδείξῃ τὸ δὴ λεγόμενον, ὅτι ὁ κυνηγῶν λαγωούς δύο οὐδέτερον συνέλαβε ;

Εὐρέθησαν ἄνθρωποι λέγοντες ὅτι εἰς τὸν Ἕλληνα δὲν ὑπάρχει πνεῦμα συνεταρισμοῦ · εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς ἂν ἡρνοῦντο τὴν κίνησιν βαδίζοντες. Τὸ πνεῦμα τοῦ συνεταρισμοῦ ἐνυπάρχει εἰς τὸν Ἕλληνα ἀνεπτυγμένον εἰς τὸν ὑψιστον βαθμὸν, καὶ ἀρκοῦμαι φέρων εἰς ἀπόδειξιν ὅ,τι συμβαίνει συνεχῶς εἰς πολλὰ κεντρικὰ μέρη τοῦ ναυτικοῦ τῶν Ἑλλήνων. Πρόκειται νὰ φορτωθῇ ἐν πλοῖον · οἱ ἰδιοκτῆται τοῦ πλοίου (καὶ αὐτὸ δὲ τὸ νὰ ἔχῃ ἐν πλοῖον πολλοὺς ἰδιοκτήτας εἶναι συνεταρισμός) καταθέτουσι τὸ μέσον τῆς μετακομίσεως · τὸ πλήρωμα καταθέτει τὴν προσωπικὴν ὑπηρεσίαν του, ὁ πλοίαρχος τὴν ἐγνωσμένην ἱκανότητά του, οἱ ἰδιοκτῆται τοῦ φορτίου, πολλάκις ἐκ ποικίλων εἰδῶν συνισταμένου, καταθέτουσι καὶ αὐτοὶ τὴν ἀξίαν τῶν ἐμπορευμάτων. Ἰδοὺ ἀμέσως μία ἐταιρία διὰ μετοχῶν, εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν τῆς σύστασιν. Τὰ κέρδη διανέμονται εἰς μερίδια κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον · ἀφαιρεῖται τὸ ποσὸν τῶν κεφαλαίων

ἄτινα ἐνεδύθησαν εἰς ἐμπορεύματα, ἀφαιρεῖται ὁ τόκος τῶν χρημάτων, τὰ ἔξοδα τῆς θαλασσοπορίας, τὰ λιμενικὰ δικαιώματα, κλπ. Τὸ δὲ λοιπὸν διαιρεῖται εἰς δύο ἴσα μέρη· τὸ μὲν ὑποδιαίρεται εἰς τόσα μερίδια ὅσοι οἱ ναῦται, οἳαδήποτε καὶ ἂν ᾖ ἡ ἡλικία καὶ ἐπιτηδειότης των, τὸ δὲ ἐπιφυλάττεται εἰς τοὺς ἰδιοκτῆτας τοῦ πλοίου. Εἰς τὸν πλοίαρχον δίδεται ἡ ἀξία δέκα μεριδίων δι' ἑαυτὸν καὶ ἐτέρων δέκα διὰ νὰ διανεμηθῶσιν εἰς τοὺς ἀξιωτέρους τοῦ πληρώματος. Ἡ διανομὴ γίνεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὅταν εἰς τὸ μερίδιον ἐνὸς ναύτου ἀναλογοῦσιν ὅχι ὀλιγώτερα τῶν 100 φράγκων· ἄλλως ἀνατίθεται τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς γενικῆς τῶν μετόχων συνελεύσεως. Τὰ κεφάλαια δὲν ἀποκρίνονται διὰ τὰς ζημίας τοῦ πλοίου, ἐὰν συνέβησαν τοιαῦται, οὐδὲ τὸ πλοῖον ἀποκρίνεται διὰ τὰς ζημίας τῶνπραγματειῶν (1).

Προφανῶς λοιπὸν ὁ συνδυασμὸς οὗτος τῆς θαλασσοπλοΐας μὲ τὸ ἐμπόριον μαρτυρεῖ ὅτι εἰς τοὺς ἐπινοήσαντας αὐτὸν ὑπάρχει ἔμφυτον τοῦ συνεταιρισμοῦ τὸ πνεῦμα· αἱ διὰ μετοχῶν πληρωτέων τῷ φέροντι ἐταιρίαι εἶναι ἀναγωγὴ τοῦ πνεύματος τούτου ἐπὶ τὸ ἀπλούστερον. Διὸ καὶ σήμερον τὰ ἐπιτόπια κεφάλαια προτιμῶσι τοῦτο τὸ εἶδος τοῦ συνεταιρισμοῦ. Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὴ Τράπεζα, αἱ ἐπὶ πλοίων ἀσφαλιστικαὶ ἐταιρίαι τῆς πρωτεύουσας, τῆς Σύρου, τῶν Πατρῶν, ἡ ἐν Σύρῳ ἀτμοπλοϊκὴ Ἐταιρία, ἡ ἐν Πάτραις ἐταιρία πρὸς κατασκευὴν οἴνων, ἡ ἐν Ἀθήναις ἀνώνυμος μεταξουργικὴ ἐταιρία, ἔτι δὲ καὶ ἡ πρὸ μικροῦ συστηθεῖσα ἐν Πάτραις ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν τῆς Προνοίας ἀσφαλιστικὴ ἐταιρία ἐπὶ τῆς ζωῆς, καταδεικνύουσι τὸ

(1) Εἰς Πάρον, εἰς Γαλαξειδίον, ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Κορίνθου, καὶ εἰς πολλὰ τῶν παραλίων τῆς Εὐβοίας, ὁ ναύτης εἶναι καὶ γεωργός· ὅταν δὲν ποντοπορῇ, καλλιεργεῖ τὴν γῆν αὐτοῦ. Συμβαίνει εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν κάτοικον τῶν παραλίων νὰ ᾖ καὶ ναύτης, καὶ ἔμπορος, καὶ γεωργός.

πνεῦμα τοῦτο τοῦ συνεταρισμοῦ, τὸ ὁποῖον ἀρνοῦνται ἀμβλύ-
πές τινες.

Τέλος, τὸ αὐτὸ τοῦτο πνεῦμα τοῦ συνεταρισμοῦ ἀναφαίνε-
ται καὶ ἐν τῷ ὀργανισμῷ αὐτῷ τῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων
των. Ὁ ἀπλοῦς γραφεὺς, ὅστις εἰσέρχεται εἰς τὸ κατάστημα
πολλάκις ἄνευ μισθοῦ, μετὰ τινά χρόνον πρῶτον λαμβάνει
μισθόν, ἐὰν δὲ φανῇ ἔχων ἀληθὲς ἐμπορικὸν πνεῦμα, τὸν δίδεται
καὶ ὅχι ἀσήμαντον μερίδιον ἐκ τῶν ἐτησίων κερδῶν τοῦ κατα-
στήματος· συμβαίνει μάλιστα καὶ νὰ γίνῃ συνέταιρος, ἀποκτῶν
ὅσα καὶ οἱ προϋστάμενοί του. Πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀλλαχόσε
φαίνεται ὡς ἐξαίρεσις, παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἐμπόροις εἶναι κανὼν.
Τὸ ἐμπορικὸν κατάστημα εἶναι ὡσὰν δύναμις ἐφελκύουσα καὶ
προσκτῶσα πάντα ἐμπορικὸν νοῦν, ὃν ἂν ἴδῃ ἀνατέλλοντα· οὕτω
δὲ ἡ καρτερία τοῦ ἐμπόρου, εἰς οἵανδῆποτε τυγχάνῃ οὗτος βα-
θμίδα τῆς ἐμπορικῆς ἱεραρχίας, προβαίνει μέχρι τῶν ὑπάτων
ὀρίων τῆς ἀνθρωπίνης θελήσεως. Ἐπέρχεται καταστροφή, ἀλλὰ
δὲν τὸν καταβάλλει· εὐθὺς τὴν ἐπαύριον τοῦ συμβιβασμοῦ του
μὲ τοὺς δανειστάς, καθὼς οἱ μύρμηκες τῶν ὁποίων ἡ φωλεὰ ἠφα-
νίσθη, συνέρχονται πάλιν ἀμέσως ἵνα κατασκευάσωσιν ἄλλην,
οὕτω καὶ αὐτὸς ἀναλαμβάνει τὸ ἔργον, καὶ λησμονῶν ὅτι ὑπῆρχε
τέως στρατηγὸς στρατιᾶς ἐξ ἐμπόρων, ἄγει ἀνδρείως εἰς τὸν
πόλεμον στρατιώτης ἀπλοῦς!

Ὅσον ἔμφροντις καὶ ἂν ᾗ ὁ Ἕλλην ἔμπορος ὡς ἐκ τῶν ἀτχο-
λιῶν τοῦ ἐμπορίου του στήνει πάντοτε τὸ οὖς εἰς τὴν φωνὴν
τῆς ἀπούσης πατρίδος. Αἱ κυριώτεραι τῶν ἐν Ἀθήναις δημο-
σίων οἰκοδομῶν ἠγέρθησαν δαπάνῃ τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἀπο-
καταστημένων ἐλλήνων ἐμπόρων· ὁ κυριώτερος τῶν φορολογου-
μένων τῆς Ἑλλάδος εἶναι ὁ ἔμπορος· οὐδέποτε αὐτὸς ἀπαυδεῖ,
οὐδέποτε ἀποθαρρύνεται, οὔτε ἐκ τῶν ὀχληρῶν, οἵτινες τὸν

φορτώνονται, οὔτε ἐκ τῆς ἀχαριστίας τῶν ἀγνωμόνων. Ἡ καρδιά του πάλλει ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας τῆς πατρίδος του· ἕτοιμος αἰείποτε εἰς τὸ καταθέτειν τὴν προσφορὰν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον αὐτῆς, ὑπομειδιῶν μετὰ πατρικῆς ἀγαθότητος πρὸ τῶν σφαλμάτων τῶν ἰθυνόντων τὰ πράγματα, συγχωρεῖ καὶ αὐτοὺς τοὺς εἰπόντας, « Ἡμεῖς θέλομεν τὰ χρήματά των, ἀλλ' αὐτοὺς δὲν τοὺς θέλομεν. » Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ βίου του, πληροῖ εὐεργεσιῶν τὴν Ἑλλάδα, καὶ θνήσκων, ὁσάκις δὲν τῇ ἀφιέρωσιν ὅλην αὐτοῦ τὴν περιουσίαν, κληροδοτεῖ μέρος τι εἰς αὐτὴν (1). Πρὸ πέντε ἐτῶν ἀπεβίωσεν ἐν Τεργέστη ὁ Δημήτριος Πλατυγένης, ὅπου ἔζη μετριώτατα, ἐμπορευόμενος τὰ δημητριακὰ εἶδη· οὗτος κατέλιπεν εἰς τὸ ἔθνος τὸ ὅλον σχεδὸν τῆς περιουσίας του, συνισταμένης εἰς 80 χιλιάδας φιορινίων. « Ἡ κηδεῖα μου νὰ γίνῃ ταπεινὴ, ἔλεγεν ἐν τῇ διαθήκῃ του, ὡς ἀρμόζει εἰς ἀποθνήσκοντα εἰς ξένην γῆν! »

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν ἀπέθνησκε καὶ ἐν Ἀθήναις πτωχὸς τις ἀκονιστής, Δημήτριος Ὁκάς (;) ὀνομαζόμενος, καταλιμπάνων εἰς τὴν πατρίδα εἴκοσι δραχμὰς ἐκ τῆς περιουσίας του, συνισταμένης εἰς δραχμὰς ἑξακοσίας. Ὅποῖος συμπαθὴς παραλληλισμὸς μεταξὺ τοῦ πλουσίου τῆς Τεργέστης ἐμπόρου καὶ τοῦ ταπεινοῦ ἀκονιστοῦ τῶν Ἀθηνῶν!

(1) Καλὸν ταῦτα νὰ κηρύττωνται ἐν Εὐρώπῃ εἰς γλῶσσαν εὐρωπαϊκὴν· τιμῶσι καὶ ὠφελοῦσι τὸ ἔθνος· ἀλλ' εὐκταῖον τὸ νὰ ἡσθάνοντό τινες τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ὁμογενῶν ἡμῶν, ἀναγινώσκοντες τὰ τελευταῖα ταῦτα, φωνὴν ἐν τῇ συνειδήσει λέγουσαν αὐτοῖς· « Σὺ δὲν μετέχεις τοῦ γενικοῦ ἐπαίνου τούτου· καὶ δὲν μετέχεις αὐτοῦ, ἂν ὄχι ἐξ ὑπερβαλλούσης πλεονεξίας, ἀλλ' ἐξ ἀσυγγνώστου ὑπερφρονήσεως ἐνώπιον τοῦ ἔθνους ἐν ᾧ ἐγεννήθης, ἢ ἐξ ὀλεθρίας ἀπελπισίας πρὸς ἀνθρώπους καὶ πράγματα. » Οὐδὲν αἰνιττόμεθα πρόσωπον, ἀλλὰ καὶ οὐδεὶς τῶν ἀναγνωστῶν ἡμῶν ἀρνηθήσεται ὅτι οἱ ἀνωτέρω ἐπαινοὶ τοῦ φιλέλληνος γάλλου συγγραφέως δικαίως ἀπευθυνόμενοι πρὸς τὸ ἐμπορικὸν σῶμα τῶν Ἑλλήνων ἐν γένει, ὠχρίῳσιν ἐνώπιον ἐξαιρέσεων, ὀλιγίστων εὐτυχῶς, τὰς ὁποίας εὐχόμεθα νὰ ἐξαλείψῃ τὸ μέλλον.

Οὐδ' εἶναι καιρὸς πολὺς ἀφότου ἕτερον τῆς οὕτω ἐλευθερωθείσης Ἑλλάδος τέκνον, ὁ Νικόλαος Στουρνάρης, διήρει ἀποθήσκων τὴν περιουσίαν του εἰς δύο ἴσας μερίδας, ὧν τὴν μὲν κατέλιπεν εἰς τὴν πατρίδα, τὴν δὲ εἰς τὴν γυναῖκα καὶ εἰς τὴν θυγατέρα του, ἐντελλόμενος ἵνα ἡ γυνή του κατοικήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἡ δὲ θυγάτηρ του νυμφευθῇ Ἕλληνα. « Ἐάν δὲ ἡ θυγάτηρ μου (λέγει ἐν τῇ διαθήκῃ) δὲν πράξῃ κατὰ τὴν τελευταίαν θέλησίν μου, ἄλλην κληρονομίαν δὲν ἀφίνω εἰς αὐτὴν, εἰμὴ τὴν κατάραν μου. »

Ὄνόματα οἷα τὸ τοῦ Πλατυγένους, τοῦ Ὁκᾶ, τοῦ Στουρνάρη μεταδοθήσονται εἰς τὰς μελλούσας γενεάς τῆς Ἑλλάδος, ὡς τὰ τοῦ Φερρραίου Ρήγα, τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου, τοῦ Βότσαρη, τοῦ Κανάρη, τοῦ Καποδιστρίου!

Ἐάν ποτε ἡ ἐλληνικὴ πατρίς περιέλθῃ εἰς κίνδυνον, οἱ σῶσοντες αὐτὴν ἔσονται ὁ Ἕλλην ναύτης καὶ ὁ Ἕλλην ἔμπορος.

B.

ΟΙ ΙΔΙΩΤΑΙ.

Ἡ οἰκογενειακὴ ἀγάπη, βάσιν ἔχουσα τὸ ἀμίαντον τῆς συζυγικῆς κοίτης, εἶναι ἐκ τῶν κυριωτέρων χαρακτήρων τῶν ιδιωτικῶν ἠθῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἀγαμία θεωρεῖται ὡς δυστύχημα, καὶ οἱ μένοντες ἄνυμφοι διὰ βίου οἰκτείρονται. διὸ καὶ οἱ Ἕλληνες συνειθίζουσιν νὰ λέγωσιν « εἰς ταῖς χαραῖς σου » ὡς εὐχὴν. Χαρὰς δὲ ἀποκαλοῦντες τοὺς γάμους, ἐννοοῦσιν αὐτοὺς βεΐωδας ὡς τὸ ἔπακρον τῆς χαρᾶς. Νυμφεύονται λοιπὸν, καὶ μάλιστα οἱ ἀγρόται νέοι. αἱ γυναῖκες δεκατετραετεῖς ἢ δεκαπενταετεῖς. οἱ ἄνδρες δεκαεπταετεῖς, ἢ τὸ βραδύτερον, εἰκοσαετεῖς. Ἡ γυνὴ καθίσταται ὁ σύντροφος τοῦ ἀνδρός. εἰς τοὺς

ἀγροὺς συμμερίζεται μετ' αὐτοῦ πάντα βαρὺν κάματον. Εἰς δὲ τὰς ἀνωτέρας τάξεις τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας, σπανίως ἡ γυνὴ λησμονεῖ ὅτι ἡ φιλοπονία, ἡ ἀγρυπνία καὶ ἡ οἰκονομία της δύνανται νὰ διπλασιάσωσι τὴν περιουσίαν τοῦ συζύγου της. Ἡ Ἕλληνίς, ὅποιασδήποτε τάξεως καὶ ἂν τυγχάνῃ, πρὸ πάντων εἶναι καλὴ οἰκονόμος, « καλὴ νοικοκυρὰ » γινώσκουσα ὅτι (κατὰ τινὰ ἐλληνικὴν παροιμίαν), « τοῦ νοικοκυροῦ τὸ μάτι κοπριά 'ναι 'ς τὸ χωράφι. » Ἡ σύζυγος κυρίου τινὸς, πρῶην ἡγεμόνος ἐν ταῖς παραδουναβίοις ἡγεμονίαις, νῦν δὲ ιδιωτεύοντος ἐν Ἀθήναις, ἀνδρὸς εὐπαιδευτοῦ καὶ εὐπροσηγόρου, ὡμολόγει ἐντὸς τῆς ἡγεμονικῆς αἰθούσης της μὲ ἄκραν ἀπλότητα, ὅτι ἅπαξ τοῦλάχιστον τῆς ἡμέρας δὲν ἔλειπεν ἐκ τοῦ μαγειρείου της.

Ἀλλὰ καὶ καλὴ οἰκονόμος καὶ φιλοστοργοτάτη μήτηρ εἶναι ἡ Ἕλληνίς· ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ τὰ τέκνα θεωροῦσιν ὡς ἱερὸν τὸ χρέος τοῦ νὰ γηροκομήσωσι τοὺς γονεῖς· οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ νὰ περιθάλψωσι τὰς ἀγάμους ἀδελφὰς καὶ τοὺς ἀνηλίκους ἀδελφούς. Διὰ τοῦτο σπανίως Ἕλληνας νυμφεύεται πρὸ τῶν ἀδελφιδίων του, καὶ ἐὰν αὗται δὲν ἔχωσι περιουσίαν, ἐργάζεται ἵνα σχηματίσῃ προῖκα δι' αὐτάς. Τόσον ἰσχυρὸς εἶναι ὁ συγγενικὸς δεσμὸς παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ὥστε ποτὲ συγγενῆς, ὅσον μακρυνὸς καὶ ἂν ὑποτεθῇ, δὲν κρούει ἐπὶ ματαίῳ τὴν θύραν συγγενοῦς του πλουσιωτέρου· καὶ πέποιθεν ὅτι ὁ πλούσιος συγγενῆς του ποτὲ δὲν θὰ τὸν ἀρνηθῇ ὡς πτωχόν. Εἰς τῶν ἀνωτάτων ἀξιωματικῶν τοῦ Κράτους, πορευόμενος παρὰ τῷ βασιλεῖ, ἀπῆντα συνεχῶς εἰς τοὺς διαδρόμους τῶν ἀνακτόρων μίαν του ἐξαδέλφην, πλύνουσιν τὰς ἀναβάθρας. — Καλημέρα, ἐξαδέλφε! — Καλὴ σου μέρα, ἐξαδέλφη! . . . τί κάμνεις; εἶσαι καλά; — Ἀμ' ἄς τὰ λέμεν καλὰ, ἐξαδέλφε. . .

Καθὼς βλέπεις, κόπος πολὺς, καὶ ὄφελος καὶ τίποτε . . . Καψοξάδελφε, δὲν λές εἰς τὸν βασιλέα νὰ προβιάσῃ τὸν ἀνεψιό σου, τὸν υἱό μου τὸν λοχία; — Μείνε ἥσυχη, ἐξαδέλφη, καὶ θὰ ὁμιλήσω εἰς τὸν βασιλέα, θὰ ὁμιλήσω.

Ὁ διάλογος οὗτος ἐπανελαμβάνετο μετὰ τινὰς ἡμέρας. Ἀλλὰ θὰ μᾶς ἐρωτήσωσι, διατί λοιπὸν ὁ ἀξιωματικὸς οὗτος δὲν ἐπροστάτευσε τελεσφορώτερον τὴν συγγενῇ του; Διότι πτωχὸς καὶ αὐτὸς, πατὴρ πολυμελοῦς οἰκογενείας, εἶχεν ἴσως ἐτέρους πεντήκοντα ἐξαδέλφους καὶ ἐξαδέλφας, πτωχοὺς ὡς ἦτον καὶ ἡ πλύνουσα τὰς ἀναβάθρας τῶν ἀνακτόρων.

Ἡ μεγίστη τῶν ὕβρεων παρὰ τοῖς Ἕλλησιν εἶναι ἡ καταπτομένη τῆς οἰκογενειακῆς τιμῆς. Πολλάκις ἀποπλύνεται διὰ τοῦ αἵματος. Ἐνα καιρὸν, ἀλλὰ καὶ σήμερον ἀκόμη εἰς τὰ ἀποκεντρα μέρη, τὸ νὰ παραβῇ τις ὑπόσχεσιν δοθεῖσαν εἰς μνηστήν, θεωρεῖται ὡς ὕβρις, πολλάκις τιμωρουμένη ὡς ἡ ἀτίμωσις.

Εἰς τὰς Ἀθήνας δὲν εἶναι τόση ἡ αὐστηρότης· ἐκεῖ πολλάκις διαλύεται ἀρράβων καὶ κατὰ τὴν παραμονὴν τοῦ γάμου. Καθὼς εἰς πᾶσαν πρωτεύουσαν, οὕτω καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, ἡ ἀλλοίωσις τῶν ἠθῶν ὑπάρχει ἐπαισθητοτέρα· ἀλλὰ κ' ἐκεῖ μὴ ἀπατάσθω ὁ ξένος βλέπων εἰς τοὺς ἐντοπίους ἀντικατοπτρισμὸν τινὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν κοινωνιῶν. Θ' ἀπορήσῃ ἀκούων συνεχῶς ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Ἑλλάδος ὁμιλίας ἀνειμένας ὀπωσοῦν, ἢ ἀπαντῶν φονικὰ βλέμματα ἐκ τοῦ ωραίου φύλου. Ἀλλ' ἄς προσέχῃ νὰ βάλλῃ χαλινὸν εἰς τὴν φαντασίαν του, ἐὰν μάλιστα ἦναι λίαν ζωηρά· ἄλλως, θὰ αἰσθανθῇ δυσάρεστον μεταμέλειαν. Βεβαίως, δὲν ἐπαινῶ τὴν ἑλλειψιν τῆς συστολῆς εἰς τὸ λαλεῖν· θὰ μὲ ἤρεσκε μάλιστα πλειότερα τις ἄγνοια ἐπὶ πραγμάτων τινῶν τοῦ κόσμου τούτου, καὶ οὐδὲ βλάπτει μικρὸν τι μόριον

ποιήσεως εἰς τὰς κοινωνικὰς τοῦ βίου σχέσεις· ἀλλ' ὅπωςδὴποτε, τὰ ἥθη μένουσιν ἀγνά. Δὲν λέγω ὅτι δὲν ὑπάρχουσι καὶ ἐξαίρέσεις, καθὼς εἰς πᾶσαν πρωτεύουσιν, μικρὰν ἢ μεγάλην, οὕτω καὶ εἰς τὴν ἐλληνικὴν εὐρίσκονται ἄτομα παρέχοντα ἀφορμὴν ὁμιλίας περὶ αὐτῶν· ταῦτα ὁμῶς καταδεικνυόμενα ὑφίστανται σιωπηλῶς τὴν κοινὴν κατάκρισιν. Ἡ κοινωνία ἐκείνη τὰ τιμωρεῖ ὅχι ἐλαφρῶς.

« Εἰς τὴν Ἑλλάδα πρέπει νὰ ἔλθῃ τις διὰ νὰ ἴδῃ συνοικέσια ἐξ ἔρωτος καθαροῦ, » ἔλεγεν ἐσχάτως γάλλος τις ὁδοιπόρος, εὐρισκόμενος εἰς ἐλληνικὸν οἶκον, ὅπου ὑπῆρχε συναναστροφή. Ὅλοι ἀμέσως διηγέρθησαν κατὰ τοῦ λόγου τούτου. Εἶχον ἄδικον· ὁ Γάλλος εἶχε δίκαιον. Ἡ προῖξ εἶναι ἐντὸς τῶν ἐλληνικῶν ἠθῶν· ἄρα, οὐδὲν ἄπορον ἐὰν ἕκαστος ζητῇ μίαν προῖκα· ἀλλ' ἡ προῖξ αὕτη, εἰλικρινῶς λέγομεν, πολλάκις εἶναι τόσον μηδαμινὴ, ὥστε καταντᾷ τύπος ἀπλοῦς τοῦ συνοικεσίου. Εἰς τὴν Ἑλλάδα νυμφεύονται οἱ ἄνθρωποι, διότι οὐ καλὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον· ποιεῖ δὲ ἡ καρδιά τὴν ἐκλογὴν, καὶ μικρὰ ἢ φροντὶς περὶ περιουσίας· ὑπάρχει πεποίθησις ἐν τῷ μέλλοντι. « Συναίρομεν ἀλλήλους, » λέγει τὸ νέον ζεῦγος, καὶ κρατεῖ τὸν λόγον του.

Δὲν λείπουσιν ὁμῶς καὶ οἱ προικοθῆραι· μάλιστα δὲ ἐπιχειροῦσι πολλάκις περιοδείας μακρὰς εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν, καὶ ἐπιστρέφουσι μὲ τὸ χρυσοῦν δέρας. Τὰ τοιαῦτα ὁμῶς συνοικέσια δὲν εἶναι ἐκ τῶν εὐτυχεστέρων. Οἱ ἔμποροι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, συνάπτουσι συνοικέσια ἐκ συμφέροντος· οὗτοι ἐνίοτε ἀρράβωνίζονται χωρὶς νὰ γνωρίζωνται προσωπικῶς· σπανίως ὁμῶς νυμφεύεται ἔμπορος Ἕλληνα μὲ ξένην γυναῖκα, καὶ ἔτι σπανιώτερον θυγάτηρ ἐμπόρου Ἕλληνος νυμφεύεται μὲ ἄνδρα ἀλλοεθνῆ· ὅσάκις ἐγίνε τοῦτο, τὸ Πανελλήνιον ἔβαλλεν ἐν ἄρον, ἄρον! τὸ

ὁποῖον ἠκούσθη εἰς τὰ τετραπέρατα τῆς γῆς. Διότι ὁ μὲν ἀνὴρ, καὶ μὲ ξένην νυμφευόμενος, δὲν ἀποσκιρτᾷ ἀπὸ τῆς μεγάλης ἑλληνικῆς οἰκογενείας· ἡ δὲ γυνὴ ἀπόλλυται διὰ παντός· ἐγίνεν ἀρνησίπατρις· καὶ τόσον δυνατώτερον κατακραυγάζουσιν, ὅσον μεγαλητέρα ἦναι ἢ προῖξ τὴν ὁποίαν ἔλαβε μεθ' ἑαυτῆς.

Τούτου ἕνεκα οἱ πατέρες δὲν ἀνέχονται τὴν σύζευξιν τῶν θυγατέρων των μὲ ἀνδρας μὴ Ἕλληνας, οἷονεὶ αἰσθανόμενοι κατὰ βάθος, χωρὶς νὰ τὸ καταλαμβάνωσιν, ὅτι καὶ αὐτοὶ καὶ ἡ περιουσία των ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἔθνος, καὶ ὄχι εἰς ἑαυτούς. Πρὸ τινων ἐτῶν, πλούσιός τις Ἕλλην ἔμπορος, ἐν Λονδίῳ ἀποκαταστημένος, ἐνύμφευσεν τὴν θυγατέρα του μὲ Ἀγγλον. Τί μέγα κακὸν ἐγίνε! παρ' ὀλίγον τὸ γεγονὸς τοῦτο ἐλάμβανε χαρακτηρισμὸς πολιτικοῦ. « Τὸ ἔθνος ἀπώλεσε μίαν ὀλόκληρον περιουσίαν! » ἀνέκραζον παντὰχόθεν· καὶ σημειωτέον ὅτι οἱ τρανώτερον κατακραυγάζοντες ἦσαν οἱ οὐδέποτε ὀνειρευθέντες νὰ λάβωσι τὴν πλουσίαν ἐκείνην νύμφην εἰς σύζυγον. Εἰς οὐδενὸς δὲ τὴν ιδέαν ἀνέβη ἡ σκέψις, ὅτι ὁ πατὴρ ἐκεῖνος δὲν θὰ ἐπραττεν ἴσως καλῶς ἂν παρεβίαζε τῆς θυγατρὸς του τὴν θέλησιν. Ἐγωῖσμός τοῦτο· ἀλλ' οὐδεὶς θὰ ἀρνηθῇ ὅτι εἶναι ἐγωῖσμός εὐγενής.

Τὸ διαζύγιον ὑπάρχει ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ' οὐχὶ εἰς τοσαύτην χρῆσιν ὅσην διεφήμισαν. Τὸ διαζύγιον, ὅπερ κωλύει πολλὰ παρανομήματα, ὅτε προέρχεται ἐκ μοιχείας, καταστρέφει τοὺς οἰκογενειακοὺς δεσμοὺς, καὶ ἡ παραβίασις τῆς τιμῆς ρίπτει πυκνότατον κάλυμμα πένθους μεταξὺ τῆς ἐνόχου γυναικὸς καὶ τῶν οἰκείων αὐτῆς. Τὰ τέκνα θέλουσι φέρει τὸ πένθος τῆς ἑαυτῶν μητρὸς, ἥτις θέλει ποτὲ ἱκετευτικῶς ριφθῇ εἰς τοὺς πόδας των, ἀλλ' ὅμως θέλει ἀκούσει· « Δὲν εἶσαι μήτηρ μας... ἡ σύν-

τροφος τοῦ πατρὸς μας ἦτο γυνὴ τιμία... δὲν ὑπάρχει ἐπὶ τῆς γῆς πλέον!... » Πῶς δὲ ὁ ἀτιμασθεὶς σύζυγος θέλει ἐκδικήσῃ τὴν ἑαυτοῦ τιμὴν; θέλει φονεύσῃ ὅπως φονεύουσι τὰ ἔρπετὰ ἐκεῖνον ὅστις κατεχράσθη τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτοῦ ἢ μᾶλλον θέλει τὸν καταφρονήσῃ. Ἄλλως, ἡ μονομαχία δὲν ἀνάγεται εἰς τὰ ἑλληνικὰ ἦθη (1), καὶ ὁ ἐξυβρισθεὶς ἀνὴρ δὲν ἠθέλε κρίνει ἄξιον ὥστε γνωστότατον ῥητὸν νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὸν ἐπικηδεῖον λόγον του. Πολλάκις συνέβησαν μονομαχίαι, ἀλλ' ἀποστρέφονται αὐτάς· ἄλλοτε πάλιν, ὅπερ συχνότερον, αἱ διατυπώσεις αἵτινες διευθετοῦσι τὰ περὶ τιμῆς καὶ αὗται μόναι δύνανται νὰ δικαιώσωσι τὴν μονομαχίαν, παραβαίνονται βαρβάρως, καὶ ἄνθρωποι ἐργαζόμενοι ἐν ὀνόματι τῆς τιμῆς φέρονται ὡς ἄνανδροι καὶ ἀποτρόπαιοι δολοφόνοι. Ἄλλοτε, εἰς τινὰ μέρη, ἡ δολοφονία ἐθεωρεῖτο νόμιμος ἐκδίκησις, ὥσπερ ἐν τῇ Κορσικῇ ἢ vendetta. Ἡ ἐκδίκησις αὕτη μετέβαινε ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν, καὶ μέχρι τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἐπληροῦτο, ἐπενθηφόρουν καὶ ὄφειλον νὰ μένωσιν ἄκairoi. Ἀλλ' ὁ ποινικὸς κώδῃξ κατέλυσε τὸ ἔθιμον τοῦτο.

Ἐὰν τὸ διαζύγιον διακόπτει τοὺς δεσμοὺς τῆς οἰκογενείας, ὁ θάνατος δὲν ἀπολύει αὐτοὺς, καὶ ἡ οἰκογένεια ἐπιζεῖ καὶ πέραν τοῦ τάφου· διότι σπανίως θέλει ἔλθῃ ἡ χήρα εἰς δεύτερον γά-

(1) Ἀξιοσημείωτος τῷ ὄντι ἡ ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν ἐθίμων ἀπουσία τῆς προλήψεως ἣτις καλεῖται φιλοτιμία (point d'honneur), ἣτις ἐγέννησε τὴν μονομαχίαν καὶ ἣτις παρὰ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι τυφλόνει τόσον τοὺς ἀνθρώπους καὶ παρασύρει αὐτοὺς εἰς μωρίας ὧν αἱ συνέπειαι εἰσὶ πολλάκις ἀξιοθρήνητοι. Οἱ ξένοι, καὶ πρὸ πάντων, οἱ Γάλλοι, δὲν δύνανται νὰ κατανοήσωσι τὴν ἐπὶ πράγματος τοιούτου ἀδιαφορίαν ἣτις ἐρεθίζει ζωηρῶς τὸ εὐερέθιστον αὐτῶν. Πρὸ τριῶν ἐτῶν βουλευτὴς τις ὁ Κ. Κ... ἐρράπισεν ἕνα τῶν συναδελφῶν του ἐν πλήρει συνεδριάσει. Ἡ βουλή ἐξέφρασε τὴν ἀποδοκιμασίαν της, καὶ τὰ πάντα ἔλαβον τέλος. « Πῶς, ἐκραξε Γάλλος τις ὁ Κ. Κ. ., ἡὐχαριστήθη μόνον μὲ τὴν ἀπλὴν ἀποδοκιμασίαν τῆς βουλῆς! » Ἐμόχθησα ἵνα τὸν πείσω ὅτι δὲν ὑπῆρχε προσβολή, καθ' ὅτι τὰ ἔθιμα δὲν παρεδέχοντο τοιαύτην. Πολλάκις τὸ ῥάπισμα δίδεται ἀντὶ ῥαπίσματος καὶ ἡ τιμὴ δισκδικεῖται.

μον· διατελοῦσα πιστὴ εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀποθανόντος συζύγου, θέλει πενθηφορεῖ ἐφ' ὅρου ζωῆς, ἔχουσα τὴν εἰκόνα αὐτοῦ παροῦσαν πάντοτε ἐν τῇ μνήμῃ καὶ προφέρουσα συνεχῶς τὸ ὄνομά του. Πολλάκις δὲ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν ἀναχωρήσαντα εἰς τὴν ἀνεπίστρεπτον χώραν, ἡ λατρεία τῶν ἀναμνήσεων φθάνει μέχρι παραφροσύνης, καὶ οὐκ ὀλίγαι χῆραι ἐν τῇ σιωπῇ τῆς νυκτὸς συνδιαλέγονται μετὰ τῶν τεθνεώτων συζύγων. Μόνη ἡ μητρικὴ στοργὴ θέλει παρηγορεῖ τὴν χήραν, συμμεριζομένην τῆς εὐτυχίας τῶν τέκνων αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς οἰκογενειακαῖς ἐορταῖς ὁ σύντροφος τῶν παρελθουσῶν ἡμερῶν εἴτε δυστυχῶν εἴτε εὐτυχῶν δὲν θέλει λησμονηθῇ. Ὁ ἀνὴρ παρηγορεῖται εὐκολώτερον, καὶ ἡ λύπη αὐτοῦ εἶναι ἥττον ἐκφραστικῇ. Καταμετρήσατε ὅμως τὴν ἀλαμπῇ ὠχρότητα καὶ τὸ καταβεβλημένον καὶ ἀκτινοβόλον βλέμμα τοῦ ἀγρότου ἐνώπιον τάφου, καὶ θέλετε ἀνακαλύψει βαθύ τι καὶ ἀθεράπευτον πένθος.

Τὸ οἰκογενειακὸν αἶσθημα ὅπερ χαρακτηρίζει τὰ ἑλληνικὰ ἦθη ἴσως δὲν εἶναι διακεχυμένον ἢ ἐκφραστικόν, ἀλλ' εἶναι βαθύ. Ὅθεν ἀνακαλύπτεται εἰς τὰς σκηνὰς τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου μετὰ δυνάμεως ὅλως τραγικῆς. Τίς ἀσυγκίνητος παρέστη εἰς τὰ τελευταῖα καθήκοντα τ' ἀποδιδόμενα εἰς τὸν νεκρὸν παρ' αὐτῆς τοῦ ἀποθανόντος οἰκογενείας; Τὰ χρέη ταῦτα, ἀπαράδεκτα παρ' ἄλλοις λαοῖς, θεωροῦνται παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ὡς ἱερὰ τῆς οἰκογενείας καθήκοντα. « Ξέναι τὸν ἔθαψαν χεῖρες ! » λυπηροτάτη ἰδέα ὑπὲρ τοῦ ἀποθνήσκοντος μακρὰν τῶν οἰκείων του.

Ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ὁ πατὴρ εἶναι ὁ ἀρχηγός, ἡ μήτηρ καὶ τὰ τέκνα ἐστὶν ἴσοι ἐνώπιον τούτου τοῦ ἀρχηγοῦ, ἡ μήτηρ ὅμως ἀπολαμβάνει τὰ δικαιώματα πρωτοτόκου τέκνου. Τοῦτο δὲ τὸ σέβας τὸ πρὸς τὴν ἡλικίαν ἐκτείνεται καὶ ἐκτὸς τῆς οἰκογενείας, διότι ἡ ἡλικία μόνη ὑπάρχει τίτλος εὐγενείας ἐν Ἑλλάδι. Ἰσως

δὲ ἡ ἰσότης αὕτη ἣτις πηγάζει ἔνδον τῆς οἰκογενείας σφίγγει ἐπὶ πλεον τὴν φιλίαν, τὴν ἀφοσίωσιν, καὶ τὸ σύνολον πάσας τὰς ἀρετὰς τῆς ἀδελφότητος, ἡ δὲ ἄμιλλα μετατρέπεται εἰς ζηλοτυπίαν. Οἱ Ἕλληνες, καὶ σήμερον ἔτι, δὲν ὁμοιάζουσιν ὅλοι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον, ἴσως κατὰ τὸ μᾶλλον, τὸν Ἀθηναῖον ἐκεῖνον ὅστις ἐξωστράκιζε τὸν Ἀριστείδην, ὃν δὲν ἐγνώριζε, ἀλλ' ὃν δὲν ὑπέφερε νὰ ἀκούῃ καλούμενον δίκαιον; Τὸ αἶσθημα τῆς ἰσότητος παρήγαγεν ἢ μᾶλλον διετήρησε τὸ αἶσθημα τῆς ἀτομικότητος καὶ τὸ δημοκρατικὸν πνεῦμα τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος· οὕτως ὁλόκληρος ἡ Ἑλλὰς ἐχειροκρότησεν ὅτε ἡ βασιλεία ἐξίσωσε τοὺς προὔχοντας, τυραννίσκους ἄνευ προσωπικῆς ἀξίας οἵτινες ἐρειδόμενοι νῦν μὲν ἐπὶ τῆς κτηνώδους ἰσχύος, νῦν δὲ ἐπὶ τῆς ἐαυτῶν ἐξουσίας, ἐσκόπουν νὰ καταστῶσι δεσπόται τῶν ἀδελφῶν των.

Ὁ βασιλεὺς θεωρεῖται ὡς ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας, καὶ κύπτουσι τὴν κεφαλὴν ἐνώπιον τοῦ ἱεροῦ τούτου συμβόλου· ἀλλ' ἡ εὐγένεια εἶναι παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἀφόρητος ὡς κατασκευάσμα ἀντιπαθητικὸν καὶ εἰς τὸ ἐθνικὸν καὶ εἰς τὸ οἰκογενειακὸν πνεῦμα.

« Ὁ βασιλεὺς, λέγει τὸ ἄρθρ. 33 τοῦ Συντάγματος, δὲν δύναται νὰ χορηγῇ τίτλους εὐγενείας καὶ διακρίσεως, οὐδὲ ν' ἀναγνωρίζη τοιούτους, ἀπονεμομένους παρὰ ξένου κράτους εἰς πολίτας Ἕλληνας. » Καταγέλαστοι λοιπὸν παρ' Ἕλλησιν οἱ ἀγαπῶντες τὰς γελοίας τῆς εὐγενείας ἐπιδείξεις. « Ἰδὲ, μ' ἔλεγεν Ἕλληνας δημοσιογράφος, ἰδὲ πῶς αὕτη ἡ φύσις πολεμεῖ παρ' ἡμῖν τὴν εὐγένειαν! Ἀνάφερέ με ἓνα μόνον ἄνδρα φέροντα τὸ ὄνομα σημαντικοῦ τινος ἀνδρὸς τῆς ἐπαναστάσεώς μας, ὅστις νὰ μὴ ἔχῃ μηδαμινὴν ἀξίαν. »

Τὸ αἶσθημα τοῦτο τῆς ἀτομικότητος ἐν τῇ οἰκογενείᾳ ἐκ-

τείνεται εἰς τὴν ἐθνικότητα. Ὁ Ἕλλην δυσκόλως νυμφεύεται ἄλλοδαπὴν· « Παπούτσι' ἀπὸ τὸν τόπον σου, κὶ ἅς ᾔν' καὶ μπαλωμένο, » λέγει ἡ Ἑλληνικὴ παροιμία. Ὅτε ὁμως γυνὴ ἄλλοεθνῆς εἰσέρχεται εἰς τὴν ἑλληνικὴν οἰκογένειαν ταχέως συμμορφοῦται μετὰ τῆς νέας οἰκογενείας. Ἐγνώριζον κυρίαν Ἀγγλίδαν ὑπανδρευθεῖσαν φίλον μου Ἕλληνα, ἥτις, ἐπὶ τῆς ἀγγλογαλλικῆς κατοχῆς τοῦ Πειραιῶς, ἐδείχθη ἑλληνικωτέρα πολλῶν ἐκ γενετῆς Ἑλληνίδων. Προσκληθεῖσα εἰς τὸν χορὸν τοῦ γάλλου ναυάρχου, ἀπεποιήθη τὴν πρόσκλησιν καὶ πρὸς τούτοις ἐξέφρασε τὴν ἐκπληξίν της εἰς γραμματέα τῆς Ἀγγλικῆς πρεσβείας μαθοῦσα ὅτι εὐρέθησαν ἑλληνίδες κυρίαι αἵτινες ἠδυνήθησαν νὰ δεχθῶσι τὴν πρόσκλησιν. « Ἀγγλὶς ὁμιλεῖ οὕτως! » ἀνέκραξεν ὁ νέος διπλωμάτης ἐκπεπληγμένος. — « Λησμονεῖς, κύριε, ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ γάμου μου ἔπαυσα τοῦ νὰ ᾔμαι Ἀγγλὶς· διότι εἶμαι, κύριε, ἀπὸ τὸν τόπον τοῦ συζύγου μου. »

Εἰς τὸ αἶσθημα τοῦτο τῆς δημοκρατικῆς ἀτομικότητος, εὐρίσκεται ἐν τούτοις ἐνίοτε καὶ τις ἀριστοκρατικὴ ζύμη, διότι, κατὰ τὴν παροιμίαν, ἐὰν πίπτωσι τὰ δακτυλίδια, μένουσιν οἱ δάκτυλοι. Ἀλλὰ τὸ ἀριστοκρατικὸν τοῦτο αἶσθημα εἶναι ὅλως προσωπικὸν καὶ ἀντιποίησις τῆς ἀτομικότητος εἰς τὸν ὑψιστον βαθμὸν, ἥτις παραδέχεται τὴν ἰσότητα ἀλλ' οὐχὶ τὴν ὑπεροχὴν. Δὲν θέλω ὁμως νὰ εἶπω ὅτι ἡ ὑπερηφάνεια τῶν οἰκογενειακῶν παραδόσεων δὲν ὑπάρχει· τὸναντίον, ἡ λέξις γενεὰ ἀκούεται συχνάκις εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ τὸ ὁμοίως ἀτομικὸν τοῦτο αἶσθημα δὲν κατέστη ποτὲ ἐπιχώριον, οὔτε ἀπέκτησέ ποτε προνόμιόν τι· εἶναι ἀπλῆ ἐπίτιμος εὐγένεια.

Κατηγοροῦσι τοὺς Ἕλληνας ὡς στερημένους εὐλικρινείας, καὶ ὅτι ἡ φρόνησις παρὰ τῷ Ἕλληνι δύναται νὰ φθάσῃ τὰ ὅρια τοῦ ψεύδους. « Φίλει τὴν χεῖρα τὴν ὁποῖαν δὲν ἤμπορεῖς νὰ δαγκά-

σης, » λέγει τις παροιμία, καὶ ἄλλη προσθέτει· « Ὁ τρελὸς ἔχει πάντοτε τὴν καρδίαν εἰς τὸ στόμα. » Τὸ κατ' ἐμὲ, ὁμολογῶ ὅτι γνωρίζω μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων πολλοὺς πάσχοντας τὸ εἶδος τοῦτο τῆς μωρίας, ἀλλ' ἐρωτῶ, εἰς τὸν ΙΘ' αἰῶνα ἡ εἰλικρίνεια εἶναι κοινοτάτη ἀρετὴ; Δὲν ἐνδιατρίβω προσέτι εἰς τὸ νὰ ἀνατρέψω τὴν κατηγορίαν τῆς περὶ τὴν τιμιότητα ἐλλείψεως, ἣν μεμονωμένα τινὰ γεγονότα δὲν δικαιοῦσι. Ἡ φυλὴ τῶν ἀξίων ἀγχόνης ἀνθρώπων ἔχει μεγάλους διακλαδισμοὺς εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ ταχέως δὲν ἐξολοθρεύεται. Ἀλλ' οἱ διασύροντες τοὺς Ἕλληνας ὑποχωροῦσιν εἰς πρόληψιν ἢ συμφέρον μᾶλλον ἢ εἰς πεποιθήσιν λογικὴν. Ὑπᾶλληλος προξενικὸς ξένης δυνάμεως παρεπόμετο ἐνώπιόν μου εἰς τὸν Κ. Κουμουνδοῦρον, ὑπουργὸν τότε τῶν οἰκονομικῶν περὶ καταχρήσεων πολλῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. « Φέρε με ἓνα, » εἶπεν ὁ ὑπουργός, « καὶ σὲ ὑπόσχομαι νὰ τὸν ἐνάξω εὐθὺς εἰς δίκην! » Ὁ προξενικὸς πράκτωρ ἀπεσύρθη κατατεθορυβημένος.

Μεταξὺ τῶν ἰδιωτικῶν ἀρετῶν τοῦ Ἕλληνος δὲν πρέπει νὰ παραλείψω τὴν λιτότητα καὶ τὴν οἰκονομίαν. « Ὅταν δὲν κερδίζης μὲ τὰς χεῖράς σου, κέρδιζε μὲ τοὺς ὀδόντας σου, » λέγει ἡ παροιμία. Ἡ δὲ πολυτέλεια ἥτις ἔμπρὸ τινος καιροῦ εἰσχωρεῖ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κοινωνίαν δὲν βλάπτει εἰς τίποτε, διότι εἶναι γελοία καὶ οὐχὶ ἐλαττωματικὴ. Ἄλλως οἱ Ζωῖλοι πολλάκις ἐκλαμβάνουσι τὴν ἀνάπαυσιν ἀντὶ τῆς πολυτελείας, ἡ δὲ ἀνάπαυσις προέρχεται ἐκ τοῦ εὖ εἶναι καὶ πολλάκις δημιουργεῖ αὐτό. Ἐὰν αἱ εὐποροῦσαι τάξεις, καὶ ἰδίως ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, εἶχον ὑπὲρ τῶν προσώπων καὶ ὑπὲρ τῆς οἰκίας των τὰς ἀναγκαίας ἐκείνας φροντίδας αἵτινες δὲν πρέπει ποτὲ νὰ παραμελῶνται, αἱ ἐργατικαὶ κλάσεις, ἰδίως αἱ γεωργικαὶ κλάσεις δὲν ἤθελον

βραδύνει νὰ ὑποστῶσι τὴν ἐπιρροὴν αὐτῶν, καὶ ὁλόκληρος ὁ τόπος ἤθελεν ἐξ αὐτῶν ὠφεληθῇ.

Παύω τὸν λόγον δι' εὐχῆς ἢ συμβουλῆς τῆς ἀκολουθου· ἃς ἐξακολουθῇ νὰ οἰκειοποιῇται ὁ Ἕλλην πᾶν ἀγαθὸν προερχόμενον ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς, ἀλλ' ἃς μὴ λησμονῇ τὰς ἀρετὰς τῶν πατέρων του, καὶ ἃς ἐνθυμῇται πάντοτε ὅτι ἡ ἀγάπη τῆς οἰκογενείας ἀποτελεῖ τὴν ἰσχὺν τῆς πολιτείας.

Γ.

Ο ΙΕΡΕΥΣ.

.

Ὁ Ἕλλην ἱερεὺς δὲν ἐφάνη ποτὲ ἥττων τῆς ὠραίας αὐτοῦ ἀποστολῆς· εἴτε κατέχων ὑψηλὴν ἀξίαν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱεραρχίᾳ, εἴτε εὐρισκόμενος εἰς τὰς ταπεινοτέρας τάξεις τῶν Λευϊτῶν, δὲν δύναται νὰ λησμονήσῃ ὁποῖαν ἱεράν παρακαταθήκην ἐκλήθη νὰ ὑπερασπίζηται. Ὁ ἱερεὺς εἴτε ἔγγαμος εἴτε ἄγαμος δὲν ἀναμιγνύεται εἰς τὰ ἔνδον τῆς οἰκογενείας· ἐπαγρυπνεῖ εἰς τὴν διατήρησιν τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἐθνικῶν παραδόσεων αἵτινες συγχέονται, πρὸ πάντων δὲ εἰς τὴν φύλαξιν τῶν προνομίων τὰ ὁποῖα ὁ κατακτητὴς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπένειμεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν· διότι τὰ προνόμια ταῦτα τὰ ὁποῖα ἀναγνωρίζουσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν, καὶ δι' αὐτῆς εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, τὴν αὐτοκυβέρνησιν, εἰσὶν ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος τῆς ὑπάρξεως ταύτης τῆς ἐθνικότητος ἣν προσεκλήθη νὰ ἐπιτηρῇ, ἀλλ' ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ παύει εἰς τὸ κατώφλιον τῆς οἰκίας.

Ὁ ἱερεὺς δύναται νὰ ὑποστῇ ἀταράχως τὸ μαρτύριον πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν προνομίων τούτων ὥσπερ καὶ πρὸς ἀπόδειξιν

τῆς πίστεώς του. Ἡ ἀποστολὴ αὐτοῦ εἶναι ὅλως ἀμυντικὴ, ἀλλ' ὁ φανατισμὸς δὲν εὐρίσκει φώλεάν ἐν τῇ καρδίᾳ του. Προασφαλίζει δὲ τὸ ποίμνιόν του κατὰ πάσης ἀποπείρας προσηλυτισμοῦ καθολικοῦ ἢ προτεσταντικοῦ, διότι θεωρεῖ αὐτήν, καὶ δικαίως, οὐ μόνον ὡς ἀπόπειραν κατὰ τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων τῶν ἀδελφῶν του, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀπόπειραν κατ' αὐτοῦ τοῦ ἐθνισμοῦ, ἀλλὰ δὲν ὑποβρίπιζει τὸ κατὰ τῆς ἐτεροδοξίας μῖσος. Ὅλος δεδομένος εἰς τὴν θρησκείαν καὶ εἰς τὴν πατρίδα, τὴν ἡμέραν τῆς μάχης θέλει περιζωσθῇ τὴν ῥομφαίαν καὶ πολεμήσει τὸν τύραννον τῆς πατρίδος του. Θέλει δὲ καθήσει εἰς τὰς ἐθνικὰς συνειλεύσεις ἵνα συζητήσῃ περὶ τῶν συμφερόντων τῆς χώρας. Ἀφ' οὗ δὲ ἡ πατρίς ἐλευθερωθῇ, θέλει ἀπέλθει εἰς τὸν μοναχικὸν βίον ὅπως ἀποπλύνῃ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ὅτι ἔχυσεν αἷμα ἀνθρώπινον, εἰ καὶ τὸ αἷμα τοῦτο ὑπῆρξε τοῦ ἀνιλέου τυράννου τῶν ἀδελφῶν του. Μεταξὺ τῶν ἡρώων καὶ τῶν θυμάτων τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως ἀριθμοῦνται πολλοὶ ἱερεῖς, ἐν μέσῳ τῶν ὁποίων πρέχει Γρηγόριος ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ὅστις ἐκρεμάσθη διαταγῇ τοῦ Σουλτάνου, καὶ οὗτινος τὸ πτώμα παρεδόθη ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας εἰς τὴν λύσσαν τοῦ Τούρκικοῦ ὄχλου.